

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПЛЕВИЧ ОКСАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378:336-051:005.336.2-043.83] (043.5)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ У ВИЩИХ
ЕКОНОМІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13. 00. 04 – теорія і методика професійної освіти

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
ПЕТРЕНКО Лариса Михайлівна,
Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, лабораторія дистанційного професійного навчання, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти –

доктор педагогічних наук, професор
ТЕЛОВАТА Марія Геодозіївна,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, завідувач кафедри обліку та оподаткування;

кандидат педагогічних наук, доцент
САРКІСОВА Оксана Юріївна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доцент кафедри педагогіки і психології.

Захист відбудеться «25» жовтня 2018 року о «16» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному авіаційному університеті за адресою: 03058, м. Київ, пр. Космонавта Комарова, 1, к. 1.209.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці та на веб-сайті Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, пр. Космонавта Комарова, 1.

Автореферат розісланий «25» вересня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Ладогубець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні реформи в Україні спрямовані на розвиток економічних, фінансових, соціальних та інших відносин, які базуються на цінностях і принципах ринкової економіки. Відповідно зростає необхідність пошуку ефективних моделей фахової підготовки фахівців для різних галузей виробництва і сфери обслуговування, спрямованих на формування в них професійної культури. Означена проблема набуває особливої актуальності для підготовки молодших спеціалістів з фінансів і кредиту в економічних закладах вищої освіти I–II рівнів акредитації (далі – коледжах) в контексті її наближення до світових тенденцій економічного і суспільного розвитку.

Провідні цілі та стратегічні положення, що зумовлюють необхідність підвищення якості професійної підготовки таких фахівців, відображено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку України на 2012-2021 рр. (2012), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015), Концепції розвитку економічної освіти в Україні (2007), а також в основних положеннях Брюггського комюніке (2010) та ін.

Однак, досягнення бажаної якості професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах гальмується недостатньою розробленістю інноваційних методик формування у них професійної культури.

Теоретико-методологічне підґрунтя розв'язання означеної проблеми становлять концептуальні положення наукових праць щодо: філософії та методології професійної освіти (С. Архангельський, М. Бердяєв, Г. Бехманн, Г. Васянович, С. Гессен, С. Гончаренко, В. Даніл'ян, С. Дорогань, В. Загвязинський, А. Погодіна, С. Сливка, Ч. Сноу, С. Ягодзінський); культурології (А. Арнальдов, Г. Балл, І. Балхарова, В. Белоліпецький, С. Бігунова, В. Болгаріна, В. Гура, І. Колмогорова, Н. Костриця); концепцій та моделей реалізації середовищного підходу (Н. Арістова, М. Артамонова, В. Бобрицька, Л. Барановська, А. Дорофєєв, Ю. Жук, Е. Загвязинська, С. Клімов, Е. Мовсєсян, І. Набок, В. Панов, Н. Соловйова, С. Шалова); психолого-педагогічні аспекти формування професійно-значущих якостей майбутніх фахівців у закладах освіти (М. Артюшина, С. Батракова, І. Зарубінська, О. Котікова, Е. Лузік, В. Семиченко); науково-методичні аспекти формування професійної культури (Я. Войтальянова, В. Гатальський, Є. Горохова, І. Горшунова, Г. Гущина, І. Іванова, С. Ісаєнко, А. Комкова, Н. Крилова, А. Лимарь, І. Мачуліна, І. Михайличенко, М. Михнюк, М. Пічкур); дидактики професійної освіти і навчання (І. Балягіна, В. Бебих, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, А. Каленський, В. Козаков, М. Козяр, Н. Ничкало, Л. Петренко, О. Саркісова, М. Теловата).

Проте серед надбань вітчизняних учених відсутні цілеспрямовані системні дослідження, що стосуються формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах, зокрема, не визначено зміст і структуру професійної культури цих фахівців, не розроблено й не обґрунтовано методику її формування в культурно-освітньому середовищі.

Необхідність дослідження й вирішення зазначеної проблеми, її актуальність і доцільність зумовлені також наявними **суперечностями** між: вимогами

суспільства до високого рівня сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту та недостатнім рівнем узагальнення сучасного знання про професійну культуру як інтегральну характеристику майбутніх фахівців цієї спеціальності; необхідністю цілеспрямованого формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту та невідповідністю існуючих у коледжах методик, які б цьому сприяли; об'єктивною необхідністю підвищення професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту та відсутністю методичних рекомендацій, які б забезпечували цей процес у коледжах.

Тож соціальна значущість формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах, недостатня теоретична і практична розробленість шляхів вирішення цієї проблеми, виявлені об'єктивні суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищих економічних навчальних закладах».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, в межах наукових тем лабораторії методик професійної освіти і навчання «Вдосконалення особистісно-розвивальних педагогічних технологій у професійно-технічній освіті» (РК №0113U003045), лабораторії технологій професійного навчання «Методичні засади розроблення проектних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей» (РК № 0116U004143) та лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах «Методичні основи стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів у коледжах і технікумах» (РК № 0117U002628).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 11 від 29 грудня 2014 р.) та узгоджено у міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології (протокол № 2 від 31 березня 2015 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі *завдання*:

1. Визначити особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах.
2. Здійснити аналіз досліджуваної проблеми у філософській, психолого-педагогічній, методичній літературі; визначити суть поняття «професійна культура майбутніх фахівців з фінансів і кредиту», конкретизувати його зміст і структуру, обґрунтувати і розробити теоретичну модель досліджуваного феномену.
3. Теоретично обґрунтувати та спроектувати культурно-освітнє середовище як комплекс умов формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах.

4. Розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах.

5. Підготувати та впровадити методичні рекомендації «Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі» в освітній процес коледжів.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах.

Предмет дослідження: методика поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань дослідження було застосовано комплекс **методів:**

– *теоретичні:* аналіз наукових досліджень з філософії, соціології, психології, педагогіки, фінансів – для встановлення суті, змісту і структури професійної культури; дедукція та індукція – для визначення концептуальних засад дослідження; структурно-системний аналіз для забезпечення комплексності обґрунтування культурно-освітнього середовища та визначення організаційної структури загальних методів формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; синтез та узагальнення – для обґрунтування методологічних і методичних основ дослідження; функціонально-структурний аналіз – для систематизації етапів розгортання загальної методики формування професійної культури; якісний і кількісний контент-аналіз – для відбору змісту професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту та його експертної оцінки; метод фокальних об'єктів – для визначення суті та структури професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; аналіз дефініцій, формалізація, узагальнення – для обґрунтування понятійного апарату дослідження та формулювання висновків і рекомендацій;

– *емпіричні:* праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту); діагностичні (анкетування, бесіда, тестування, інтерв'ювання) – для виявлення рівня сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, обсерваційні (пряме і непряме спостереження) – для виявлення та збагачення досвіду використання арсеналу методів пошуку та аналітико-синтетичної обробки інформації, експериментальні (організаційно-підготовчий, констатувальний, формувальний, аналітико-узагальнювальний етапи педагогічного експерименту) – для систематизації знань про структуру і зміст професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, організації культурно-освітнього середовища коледжу та перевірки результативності авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту;

– *статистичні* (кількісний та якісний аналіз) – ранжування – для вимірювання ціннісних орієнтацій, похідних від цінностей професійної групи;

метод множинних кореляцій (факторний аналіз) – для виявлення найбільш впливових чинників на прояв мотивів вибору спеціальності молодшого спеціаліста з фінансів і кредиту студентами; критерій Крамера-Уелча – для перевірки гіпотези про співпадіння характеристик на констатувальному та формуальному етапах педагогічного експерименту щодо сформованості інформаційно-аналітичних умінь студентів; коефіцієнту рангової кореляції Спірмена – непараметричного показника для експертної оцінки чинників формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; критерій перевірки статистичних гіпотез χ^2 Пірсона – для перевірки достовірності збігів та відмінностей в експериментальних даних усіх складових самоактуалізації особистості; для перевірки достовірності результатів експериментального дослідження з формування окремих компонентів і в цілому професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше:

– *розроблено і обґрунтовано* теоретичну модель як системоутворювальний чинник формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, що складається з особистісно-мотиваційного, ментально-ціннісного, діяльнісно-креативного та комунікативно-організаційного компонентів;

– *спроєктовано та обґрунтовано* організаційно-функціональну структуру культурно-освітнього середовища коледжу, яка складається з двох секторів – культурного і освітнього, що інтегрують в собі взаємопов'язані компоненти як комплекс культурно-освітніх і психолого-дидактичних умов. Культурний сектор поєднує ціннісний, нормативний, концептуально-світоглядний, знаково-символічний, комунікаційний компоненти. Освітній сектор об'єднує інформаційно-пізнавальний, соціальний, духовно-моральний, просторово-предметний та психологічний компоненти;

– *розроблено та експериментально перевірено* авторську методику поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу, теоретико-методологічним підґрунтям якої є теоретична модель професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; вона інтегрує найбільш результативні форми (лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття; самостійна робота студентів; екскурсії; клуби; гуртки; секції; тренінги; ігри тощо), методи (метод плано-мірного формування знань і умінь; метод кейсів; «картки пам'яті»; когнітивні схеми – «дерево» та «будинок», опорні конспекти до теми, інтелектуальні картки, в тому числі Mind-map, створені в програмі Google у безкоштовному онлайн-додатку; метод постановки питань з наданням відповіді; круглі столи, час запитань і відповідей, екскурсії, інтерв'ю з фахівцями фінансової сфери тощо) і технології (технології роботи з інформацією, її систематизації, оброблення, аналізу і синтезу; технології наскрізного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту) на кожному етапі (мотиваційно-цільовому, організаційно-виконавчому, результативно-продуктивному, суб'єктно-рефлексивному) освітнього процесу та забезпечує формування професійної культури в майбутніх фахівців з фінансів і кредиту;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій для дослідження рівнів (високий, середній, низький) сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту згідно з розробленими критеріями (мотиваційний, пізнавальний, діяльнісно-творчий, поведінковий) та показниками;

– *надано подальший розвиток* змісту поняття «професійна культура майбутнього фахівця з фінансів і кредиту» – розвиток полягає у введенні до дефініції суттєвих видових ознак: «системна поліфункціональна якість особистості з високим рівнем професійних знань, умінь і навичок, мотивованих до збереження та примноження культурної пам'яті соціально-професійної групи, яка здатна до розбудови єдиного поля фінансової діяльності» і «наслідувати сукупність принципів, методів, прийомів здійснення комунікації з дотриманням характерних ціннісних орієнтацій, системи професійно-етичних норм та етикету, що визначає поведінку особи в професійному середовищі».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес методичних рекомендацій «Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі», призначених для керівників і педагогічних працівників закладів вищої освіти, Інститутів післядипломної освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації, магістрантів та аспірантів, методистів системи професійної (професійно-технічної) освіти; організаційно-методичних матеріалів: положення про культурно-освітнє середовище коледжу; програма роботи з абітурієнтами і студентами першого курсу; програма підготовки викладачів коледжу щодо формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; комплекс інструктивно-методичних карт для використання на заняттях методів: постановки питань і відповідей на них; модифікованої таксономії Б. Блума у визначенні цілей навчання; методики розроблення навчальних та професійно-орієнтованих творчих завдань для студентів коледжу спеціальності «Фінанси і кредит».

Основні положення і результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в освітню діяльність Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького» (№ 71 від 16 березня 2018 р.); Новочорторійського державного аграрного технікуму (№ 64 від 19 березня 2018 р.); вищого навчального закладу «Університет економіки та права «Крок» Коледж економіки, права та інформаційних технологій (№ 206 від 16 березня 2018 р.); Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (№ 1376 від 19 березня 2018 р.); Полтавського кооперативного коледжу Полтавської облспоживспілки наукових здобутків (№ 216 від 27 березня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача у статті [25] (співавтор Болгаріна В. С.) полягає у теоретичному обґрунтуванні суті культурно-освітнього середовища навчального закладу; у статті [9] (співавтор Грушева А. А.) – у здійсненні аналізу наукових праць з проблем створення культурно-освітнього середовища вищого закладу освіти, визначенні його суті як комплексу організаційно-

педагогічних умов; у статті [2] (співавтор Петренко Л. М.) – результати дослідження соціокультурного аспекту інформаційного суспільства та його вплив на формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були винесені для обговорення на засіданнях лабораторії технологій професійного навчання і лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах, на засіданнях педагогічної ради Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету Державної податкової служби України та винесені для доповіді на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Актуальні проблеми та перспективи технологічної освіти (м. Тернопіль, 23–24 вересня 2016)»; I Міжнародна науково-практична конференція «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення» (Баку – Ужгород – Дрогобич, 27–28 жовтня 2016); I Міжнародна науково-практична конференція «Професійна освіта в умовах сталого розвитку» (м. Київ, 1 грудня 2016); Міжнародна конференція «*Stav, problému a perspektivu pedagogického štúdia a sociálnej práce*» (Sladkovičovo, 28–29 októbra 2016); XII Международная научная конференция «Современные достижения в науке и образовании» (Нетания (Израиль) – Хмельницкий, 17–24 сентября 2017); IX Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (м. Хмельницький, 9–10 листопада 2017); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Професійне навчання персоналу – європейський вибір» (Київ – Ізмаїл, 26–27 травня, 2017); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах» (Ірпінь-Білосток, 15–16 березня 2018);

всеукраїнських: Всеукраїнська науково-практична конференція (звітна) «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 29–30 березня 2010); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Інновації в освітньому середовищі: надбання та перспективи» (м. Умань, 29–30 вересня, 2016); I Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи» (Київ – Ірпінь, 21 червня 2016); Всеукраїнська науково-практична конференція (звітна) «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 7, 19 квітня 2016); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи» (Київ – Ірпінь, 27 квітня 2017); XI Всеукраїнська науково-практична конференція (звітна), присвячена 25-річчю НАПН України «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (Київ, 29 березня – 13 квітня 2017); XII Всеукраїнська науково-практична конференція (звітна) «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (Київ, 5–19 березня 2018); Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління розвитком професійної освіти в сучасних умовах» (Київ, 3 листопада 2016);

педагогічних читаннях: «Управління якістю освіти: досвід та інновації: матеріали педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Валерії Семенівни Пікельної» (Кривий Ріг, 23 січня 2015); «Управління якістю освіти: досвід та інновації: матеріали педагогічних читань з нагоди 80-ої річниці від дня народження видатного науковця з проблем управління освітою, доктора педагогічних наук, професора Валерії Семенівни Пікельної» (Павлоград, 19–20 квітня 2018);

семінарах: The 4 the International Scientific Seminar «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» (Athens-Kiev, April 29 – May 8, 2017); III Всеукраїнський науково-практичний веб-семінар «Розвиток дослідницької компетентності молодих науковців у контексті гармонізації систем підготовки Ph.D в ЄС» (Київ, 15 травня 2017); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності» (Кривий Ріг, 25–26 квітня 2018).

Публікації. Основний зміст та результати дослідження висвітлено у 25 публікаціях, зокрема 7 статей у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України (у т. ч. 1 – у електронному), 2 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – англійською мовою в зарубіжній колективній монографії, 3 статті – в зарубіжних наукових виданнях (1 – англійською мовою); 11 – статей і тез у збірниках і матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (278 найменувань, із них 12 іноземною мовою (24 додатки на 128 сторінках). Дисертацію ілюстровано 8 рисунками та 18 таблицями, з них 3 обсягом на одну сторінку кожна). Загальний обсяг дисертації складає 355 сторінок (14,6 авторських аркушів), із них основного тексту 181 сторінка (8,9 авторських аркушів).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; доцільність її розробки; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження; висвітлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру та обсяг.

У першому розділі – **«Науково-теоретичний аналіз проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в економічних закладах вищої освіти»** – висвітлено особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вітчизняних і зарубіжних закладах вищої освіти; розкрито проблему формування їхньої професійної культури в педагогічній теорії та практиці; охарактеризовано культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти як комплексу умов формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту.

За результатами теоретичного аналізу наукових праць сучасних учених (І. Зарубінської, В. Кременя, Т. Майдан, С. Пілецької, Л. Подолянець, А. Прохорова, Г. Старостенко, А. Сурженка, І. Яблочнікової) з'ясовано, що професійна підготовка майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вітчизняних коледжах має бінарний характер: з одного боку здійснюється загальноосвітня підготовка, а з іншого – професійна; випускник отримує кваліфікацію молодшого спеціаліста в різних типах навчальних закладів. Водночас, внаслідок прибутковості фінансового ринку діючі на ньому інституції розвиваються досить інтенсивно, що зумовлює постійні зміни правил і особливостей ділової практики. Це, в свою чергу, призводить до надзвичайної рухливості законодавчого регулювання і, відповідно, негативно позначається на якості підготовки майбутніх фінансистів.

Вивчення досліджуваної проблеми у філософській, психолого-педагогічній, методичній літературі (К. Возний, І. Іванова, А. Коваленко, Г. Ковальчук, Л. Максимова, В. Пилипенко, С. Пілецька) уможливило виявлення розбіжностей у результатах оцінювання рівнів знань і умінь випускників закладів вищої освіти роботодавцями і педагогами стосовно спеціальності, націленості на кар'єру, сформованості навичок до самонавчання, їхньої здатності до практичного використання знань, комунікативних навичок і навичок командної роботи. За результатами вивчення кадрової політики провідних банків, фінансових установ та страхових компаній з'ясовано вимоги до майбутніх фінансистів. Вважається, що сформованість ще на студентській лаві лідерських якостей, ініціативності, комунікабельності, амбіційності, врівноваженості, відповідальності, культури, почуття корпоративного духу, вміння швидко реагувати на зміни і готовності приймати рішення, вміння і бажання самостійно вирішувати поставлені завдання, здатності швидко навчатися сприяє створенню команди високопрофесійних фахівців, які володіють сучасними технологіями у сфері фінансів.

На основі вивчення результатів наукових досліджень в галузі філософії, соціології, культурології, економіки, психології і професійної педагогіки (О. Глухова, І. Іванова, Л. Максимова, Т. Наволокіна, І. Федорова, О. Шевнюк) з'ясовано, що зміни пріоритетів в економічній та фінансовій системах, які відбуваються у період реформування України, спричиняють посилення впливу фінансово-кредитного сектору на структурні перетворення у соціально-економічному розвитку країни, у зв'язку з чим зростає потреба у кваліфікованих фахівцях з фінансів і кредиту, спроможних використовувати ефективний інструментарій фінансово-економічного управління сучасною економікою як на макрорівні, так і на рівні конкретного суб'єкта господарювання. Відповідно виникають якісні зміни в культурі професійних спільнот, зокрема працівників сфери фінансів. Вони характеризуються переходом від пострадянського культурного професійного простору із звичними цінностями до ринкових реалій, чим пояснюється зростання інтересу науковців і практиків в останнє десятиріччя до такого соціального феномену, як «професійна культура». У наукових працях (І. Андрощук, В. Бебих, В. Гриньова, Т. Король, О. Паламарчук,

Н. Сідельник, В. Титаренко, О. Уваркіна, Е. Яценко) доведено, що розв'язання питання формування професійної культури неможливо відокремити від загальної культури і врахування особистісних якостей, мотивів і цінностей майбутніх фахівців, що потребує суттєвих корективів у змісті освіти, виборі методик і технологій професійного навчання. Тому сьогодні актуальність даної проблеми не викликає заперечень і вимагає її педагогічного дослідження в контексті розвитку інформаційного суспільства з його викликами і ризиками.

З урахуванням наукових підходів учених до основних положень логіки визначення понять конкретизовано дефініцію «професійна культура майбутніх фахівців з фінансів і кредиту» – це системна поліфункціональна якість особистості з високим рівнем професійних знань, умінь і навичок, мотивованих до збереження та примноження культурної пам'яті соціально-професійної групи, яка здатна до розбудови єдиного поля фінансової діяльності, її організації та регулювання, основаної на нормативних документах, ефективної взаємодії в системах «людина – людина», «людина – суспільство» в умовах господарювання, наслідування сукупності принципів, методів, прийомів здійснення комунікації з дотриманням характерних ціннісних орієнтацій, системи професійно-етичних норм та етикету, що визначає поведінку особи в професійному середовищі.

У процесі дослідження з'ясовано, що формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту потребує створення культурно-освітнього середовища. Спираючись на ідеї культуровідповідної освіти (С. Гессен, А. Дістервег, М. Пирогов, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський) та положення середовищного підходу в професійному навчанні (Н. Арістова, Є. Белозерцев, В. Болгаріна, Г. Тенюкова, Д. Шамсутдінова), охарактеризовано культурно-освітнє середовище коледжу для формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту як динамічну підсистему суспільства, сукупність взаємопов'язаних культурно-освітніх умов, згрупованих у сектори – культурний та освітній, які, з одного боку, створюють простір для самовизначення особистості студента щодо власного професійного і культурного розвитку відповідно до індивідуальних особливостей, потреб і культурних вподобань, а з іншого – це простір для свідомого визначення траєкторії професійно-особистісного розвитку, перетворення інтелектуальної активності в особистісну культуру.

У другому розділі – **«Проектування процесу формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищому економічному навчальному закладі»** – розроблено і обґрунтовано теоретичну модель професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, представлено методику виконання дослідження, висвітлено стан сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в економічних закладах вищої освіти.

Відповідно до завдань дослідження розроблено і обґрунтовано теоретичну модель професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, яка складається з чотирьох компонентів: особистісно-мотиваційного,

ментально-ціннісного, діяльнісно-креативного, комунікативно-організаційного. Зміст особистісно-мотиваційного компонента передбачає: мотивацію і спрямованість на професійну діяльність, розуміння соціальної значущості продуктів професійної діяльності й професійно важливі якості особистості майбутнього фахівця з фінансів і кредиту. Ментально-ціннісний компонент інтегрує: теоретичні і технологічні професійні знання, узгодженість мотивів, цінностей і цілей, загальнокультурні компетенції та професійну самоактуалізацію особи. У діяльнісно-креативному компоненті відображено синергію технологічних професійних та інформаційно-аналітичних умінь, професійних компетенцій та інноваційність випускника коледжу. Комунікативно-організаційний компонент відображає здатність фахівця до ведення перемовин та організації роботи з клієнтами, самоорганізації і самооцінки, адаптації в професійному середовищі. Визначено рівні сформованості (низький, середній, високий) професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, які вимірюються за кожним окремим компонентом з використанням критеріїв (мотиваційний, пізнавальний, діяльнісно-творчий, поведінковий) та якісних показників, як частини кожного критерію.

У розділі представлено методика виконання дослідження, спрямовану на забезпечення успішного вирішення визначених мети і завдань наукового дослідження, виробничих ситуацій на основі відповідних наукових підходів і принципів. Визначено наукову гіпотезу: формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту буде ефективним, якщо розробити і поетапно реалізувати в культурно-освітньому середовищі коледжу авторську методика. Розкрито логіку основних етапів та процедур проведення педагогічного експерименту, обрано його методичну схему; сформовано методичну базу дослідження.

За результатами проведеного пілотного дослідження, в якому взяли участь 376 осіб (вибіркова сукупність), висвітлено стан сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. Одержані результати вказують на недостатній рівень обізнаності студентів щодо суті професійної культури взагалі і професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту зокрема; відсутність методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, хоча їхня професійна підготовка здійснюється згідно зі стандартами вищої освіти, розробленими на основі компетентнісного і культурологічного підходів.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищих економічних навчальних закладах»** – представлено авторську методика поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу та висвітлено порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експериментального дослідження.

Згідно з метою дослідження розроблено і обґрунтовано методика, системоутворювальною основою якої є теоретична модель професійної куль-

тури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. Авторська методика передбачає *чотири етапи* формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу: *мотиваційно-цільовий* (актуалізація необхідності формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; діагностика мотивації, комунікаційних і організаційних здібностей, спрямованості, сформованості цінностей, професійної самоактуалізації студентів; створення індивідуальних програм розвитку професійної культури тощо), *організаційно-виконавчий* (цілеспрямоване оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками, компетенціями, в перебігу навчання за спеціальністю «Фінанси і кредит», здатностями взаємодії в колективі та особистісного зростання в процесі професійного розвитку, вибір ціннісних орієнтацій та творчий розвиток в умовах динамічного розвитку суспільства; корегування індивідуальних програм розвитку професійної культури); *результативно-продуктивний* (формування здатностей у студентів до: рефлексивного самовдосконалення; корекції та закріплення професійних знань, умінь, навичок; інформаційно-аналітичної діяльності й застосування програмного забезпечення; самоорганізації та саморозвитку); *суб'єктно-рефлексивний* (рефлексія власних досягнень у процесі професійного навчання; аналіз і оцінювання результативності виконання індивідуальних програм розвитку професійної культури; оцінювання власних можливостей і визначення траєкторії подальшого розвитку професійної культури). Аргументовано доцільність реалізації авторської методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту на основі системного, компетентнісного, середовищного, культурологічного, голографічного і соціально-реконструктивістського наукових підходів.

Основоположною ідеєю авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту є інтеграція найбільш раціональних форм, методів і технологій організації освітнього процесу, які уможливають опанування професійною культурою майбутніми фахівцями з фінансів і кредиту безпосередньо в процесі їхньої загально-освітньої і професійної підготовки.

Перевірка ефективності авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту здійснювалась у процесі проведення формувального етапу педагогічного експерименту (2013–2016 рр.) в Київському фінансово-економічному коледжі Національного університету державної податкової служби України. У ньому брали участь 192 студенти першого-третього курсів спеціальності «Фінанси і кредит» та 77 педагогічних працівників, які працюють за даною спеціальністю.

На рис. 1 проілюстровано позитивну динаміку рівнів сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів та кредиту наприкінці формувального етапу експерименту по кожному з компонентів, що є результатом нашої експериментальної роботи.

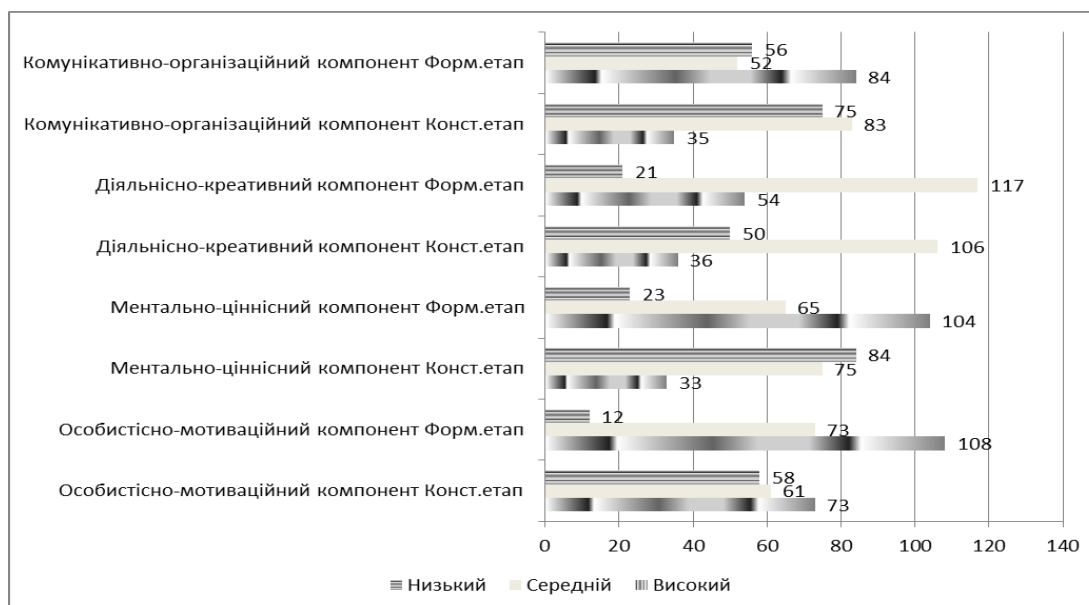

Рис. 1. Результати порівняльного аналізу формування компонентів професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту на констатувальному і формувальному етапах експерименту

Статистичний аналіз (за критерієм Пірсона χ^2) емпіричних даних, що характеризують рівні сформованості компонентів професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту на кінець формувального етапу експерименту, уможливорює висновок, що при достовірній ймовірності 95 % можна стверджувати про суттєві зміни як для кожного з компонентів, так і для досліджуваного феномену в цілому. Це зумовило висновок про науково-педагогічну ефективність авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців у культурно-освітньому середовищі.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено обґрунтування авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу. На основі отриманих у процесі виконаного дослідження результатів підтверджено правомірність гіпотези, що покладена в його основу, а реалізовані мета й завдання надають можливість зробити загальні висновки.

1. На основі теоретичного аналізу наукових джерел, навчально-методичної, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів виявлено, що специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в Україні полягає в її здійсненні в різних типах навчальних закладів, які функціонують в умовах нестабільності законодавчого регулювання фінансового ринку, внаслідок прибутковості якого досить інтенсивно розвиваються діючі на ньому інституції, відбуваються постійні зміни правил і особливостей виробничої практики, у зв'язку з чим виникає необхідність корегування змісту професійного навчання цих фахівців. Професійна

підготовка майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах має бінарний характер: студенти отримують одночасно загальноосвітню і професійну підготовку з отриманням диплома молодшого спеціаліста та мають можливість продовжувати навчання на другому або третьому курсі бакалаврату.

2. За результатами аналізу досліджуваної проблеми з'ясовано, що питання формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в закладах вищої освіти залишились поза увагою вітчизняних учених. Узагальнено низку причин, які знижують якість професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в закладах вищої освіти, серед яких: значний розрив традицій і наступності поколінь фахівців у науково-педагогічній практиці; відсутність досвіду роботи у фінансових організаціях, установах і підприємствах педагогічних працівників та недостатній рівень їхньої педагогічної підготовки, унаслідок чого спостерігається низький рівень сформованості навичок у випускників до самонавчання, здатності до практичного використання знань, комунікативних навичок і навичок командної роботи; втрачено математичну складову у системі підготовки фінансистів, що значно знижує рівень знань випускників стосовно синтезу кількісних економічних моделей, а також навичок практичного застосування статистичних інструментів, необхідних для проведення незалежних емпіричних досліджень в галузі корпоративних фінансів, управління ризиками, оцінки і оптимізації інвестицій, у зв'язку з чим знижується рівень професійної мобільності і конкурентоспроможності на ринку праці; розбіжність у результатах оцінювання рівня знань і умінь випускників закладів вищої освіти роботодавцями і педагогами; пасивна позиція роботодавців у розробленні стандартів.

Визначено суть поняття «професійна культура майбутніх фахівців з фінансів і кредиту» як системну поліфункціональну якість особистості з високим рівнем професійних знань, умінь і навичок, мотивованих до збереження та примноження культурної пам'яті соціально-професійної групи, яка здатна до розбудови єдиного поля фінансової діяльності, її організації та регулювання, основаної на нормативних документах, ефективної взаємодії в системах «людина – людина», «людина – суспільство» в умовах господарювання, наслідування сукупності принципів, методів, прийомів здійснення комунікації з дотриманням характерних ціннісних орієнтацій, системи професійно-етичних норм та етикету, що визначає поведінку особи в професійному середовищі.

На основі експертного оцінювання розроблено і обґрунтовано теоретичну модель як системоутворювальний чинник формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, що складається із взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: особистісно-мотиваційного, ментально-ціннісного, діяльнісно-креативного, комунікативно-організаційного, які корелюють з виробничими функціями: фінансовою, економічною, обліковою, організаційно-виробничою, технічно-інформаційною, аналітичною, організаційною; відображають здатність до адаптації в професійному середовищі; здійснювати професійну діяльність на основі постійної взаємодії в команді та з клієнтами.

3. Теоретично обґрунтовано та спроектовано культурно-освітнє середовище коледжу як динамічно-синергетичну підсистему суспільства, сукупність взаємопов'язаних культурно-освітніх і психолого-дидактичних умов, згрупованих у сектори – культурний та освітній, які, з одного боку, створюють простір для самовизначення особистості студента щодо власного професійного і культурного розвитку, відповідно до індивідуальних особливостей, потреб і культурних вподобань, а з іншого – це простір для свідомого визначення траєкторії професійно-особистісного розвитку, перетворення інтелектуальної активності в культуру особистості. Культурний сектор поєднує ціннісний, нормативний, концептуально-світоглядний, знаково-символічний, комунікаційний компоненти, а освітній – інформаційно-пізнавальний, соціальний, духовно-моральний, просторово-предметний та психологічний компоненти.

4. Розроблено, обґрунтовано та здійснено апробацію авторської методики поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу, теоретико-методологічним підґрунтям якої є теоретична модель професійної культури; її впровадження здійснюється через інтеграцію результативних форм (лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття; самостійна робота студентів; екскурсії; клуби; гуртки; секції; тренінги; ігри тощо), методів (метод планомірного формування знань і умінь; метод кейсів; метод постановки питань з наданням відповіді; «картки пам'яті»; когнітивні схеми – «дерево» та «будинок», опорні конспекти до теми, інтелектуальні картки, в тому числі Mind-map, створені в програмі Google у безкоштовному онлайн-додатку; круглі столи, час запитань і відповідей, екскурсії, інтерв'ю з фахівцями фінансової сфери тощо) і технологій (технології роботи з інформацією, її систематизації, оброблення, аналізу і синтезу; технології наскрізного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту) організації освітнього процесу в коледжах, які уможливають реалізацію змісту компонентів професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту, установлення об'єктивних зв'язків між ними і тим самим забезпечують досягнення педагогічних цілей і завдань. Доведено доцільність її поетапного використання (мотиваційно-цільового, організаційно-виконавчого, результативно-продуктивного, суб'єктно-рефлексивного) на основі системного, компетентнісного, середовищного, культурологічного, голографічного і соціально-реконструкціоністського наукових підходів.

Експериментально перевірено і доведено ефективність авторської методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі. Достовірність виявлених відмінностей на початку і в кінці формувального етапу експерименту підтверджена позитивною динамікою перебігу формування всіх компонентів професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в експериментальній групі, що підтверджено результатами розрахунків за критерієм Пірсона χ^2 , які значно перевищують критичне значення. Це з ймовірністю 0,95 дає підставу стверджувати про суттєві зміни для кожного з компонентів зокрема, і для формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в цілому.

5. Підготовлено та впроваджено методичні рекомендації «Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі», які спрямовані на реалізацію концептуальних ідей культурологічної і компетентнісної освіти та презентують інноваційні технології цілеспрямованого формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу.

Матеріали дослідження, методичні рекомендації та комплекс організаційно-методичних заходів упроваджено й використовуються в освітньому процесі коледжів, що підвищує якість та ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в Україні.

Таким чином, розв'язання завдань дисертаційного дослідження зумовило досягнення його мети – теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу. Однак проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в закладах вищої освіти. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є розроблення моделі розвитку професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в умовах багатоступеневої освіти, що забезпечить підвищення якості їхньої професійної підготовки, вивчення зарубіжного досвіду підготовки цих фахівців у коледжах, розвиток у них критичного мислення та творчого потенціалу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту: метод. рек. Київ: Логос Україна, 2017. 112 с.
2. Pilevich O. A., Petrenko L. M. Peculiarities of formation of professional culture of future financists in the conditions of development of the information society. *Problems of the formation and development of knowledge economy and information society: monograph*: in 2 books. Book 2: *Social-humanities and philosophical bases of knowledge economy and information society* / by H. Y. Kucherova, D. S. Pylevych, Zh. V. Kozhukhar, E. V. Karanfilova, A. A. Ovchatova-Redko, N. S. Mushynska, L. G. Yarenchuk, N. M. Rybka, L. M. Petrenko, O. A. Pilevich, O. M. Bukatova, I. A. Dolgolenko. Varna: International Academy of Information Science, 2018. P. 110–115.
3. Пілевич О. А. «Культура», «професійна культура» як базові категорії дослідження професійної культури майбутнього економіста. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*: зб. наук. пр. Київ, 2014. № 7. С. 41–46.
4. Пілевич О. А. Стан вивчення проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у педагогічній теорії та практиці. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ: Поліграфсервіс, 2015. Вип. 7. С. 21–35.

5. Пілевич О. А. Наукові підходи до визначення змісту професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. *Теорія і методика професійної освіти: електрон. фах. вид.*. 2016. № 10(2). URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/2f377b_a2de09dcd42e459ab5e7186ac81171cc.pdf (дата звернення: 26.04.2018).

6. Пілевич О. А. Порівняльний аналіз компонентного складу професійної культури майбутніх фахівців. *Наукові записки Тернопільського пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка*. 2016. № 2. С. 21 – 26.

7. Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх фахівців у середовищі вищого навчального закладу. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ: Поліграфсервіс, 2016. Вип. 8. С. 55–66.

8. Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в коледжах. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*: зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 14. С. 117–122.

9. Грушева А. А., Пілевич О. А. Формування управлінської компетентності майбутніх економістів у культурно-освітньому середовищі вищого навчального закладу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. № 16(59). С. 203–207.

10. Пілевич О. А. Методичні аспекти формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. *Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 1(12). С. 235–246.

11. Пілевич О. А. Результати впровадження методики формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в педагогічну практику вищих закладів освіти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2018. Вип. 14. С. 73–77.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

12. Пілевич О. А. Сучасні наукові підходи до формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. *Stav, problémy a perspektivy pedagogického štúdia a sociálnej práce* / Šefredaktor: Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc. Vysoká škola Danubius, Sladkovičovo, 2016. S. 28–30.

13. Pilevych O. Diagnostics identify the initial perceptions of students about their future professional activities of the financier. *Formation of knowledge economy as the basis for information society: collected works* / by V. V. Yermoshenko, S. V. Onyshko, A. A. Oleshko, I. Y. Shtuler etc. Athens-Kyiv: International Academy of Information Science, 2017. P. 119–123.

14. Пілевич О. А. Професійна ідентичність майбутніх фінансистів як основа професійної культури. *Современные достижения в науке и образовании*: сб. тр. XII Междунар. науч. конф., 17–24 сент. 2017 г., г. Нетания (Израиль). Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 151–154.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

15. Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх економістів як актуальна проблема підвищення якості підготовки фахівців. *Управління якістю освіти: досвід та інновації*: матеріали пед. читань, присвячених пам'яті д-ра пед. наук, проф. Валерії Семенівни Пікельної (Кривий Ріг, 23 січня 2015 р.) / за заг. ред. Л. Л. Сушенцевої; Криворізький пед. ін.-т ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т», МОН України. Кривий Ріг, 2015. С. 96–97.

16. Пілевич О. А. Структурний аналіз професійної культури майбутніх фахівців. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної освіти*: матеріали V між нар.наук.-практ.конф. (м. Тернопіль, 23–24 верес., 2016) / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. С. 67–68.

17. Пілевич О. А. Культурно-освітнє середовище коледжу для формування професійної культури майбутніх фахівців. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення*: зб. матеріалів I-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 жовтня, 2016 / ред.-упоряд.: А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря. Баку, Ужгород, Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 191–193.

18. Пілевич О. А. Культурологічний підхід до формування інноваційного освітнього середовища у вищому навчальному закладі. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку*: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 груд. 2016 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Павлоград: ІМА-Прес, 2016. С. 223–225.

19. Пілевич О. А. Реконструкціоністський підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. *Інновації в освітньому середовищі: надбання та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Умань, 29–30 верес., 2016 р.) / за заг. ред. О. А. Комар; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. С. 91–94.

20. Пілевич О. А. Культурологічний підхід до професійної підготовки майбутніх спеціалістів з фінансів і кредиту. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи* : тези доп. IX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 9–10 листоп. 2017 р.) / редкол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич та ін. Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 256–258.

21. Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх фінансистів у коледжі: емпіричні дані. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конф. (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України (м. Київ, 29 берез. – 13 квіт. 2017 р.) / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПІТО НАПН України, 2017. С. 101–103.

22. Пілевич О. А. Критерії оцінювання рівнів сформованості професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту. *Науково-методичне*

забезпечення професійної освіти і навчання: зб. матеріалів XII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–19 берез. 2018 р.) / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2018. – С. 126–127.

23. Пілевич О. А. Методичні підходи до формування професійної культури молодших спеціалістів з фінансів і кредиту в сучасних умовах. *Актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 15-16 березня 2018 р.). Ірпінь, Білосток, 2018. С. 21–23.

*Опубліковані праці, що додатково відображають
наукові результати дисертації*

24. Пілевич О. А., Болгаріна В. С. Культурне середовище навчального закладу як чинник розвитку соціальних компетенцій. *Теорія і практика розвитку ключових компетенцій учнів 12-річної школи*: у 2 ч.: матеріали Всеукр. наук.-пошук. конф., 27 берез. 2008 р., м. Київ. Запоріжжя: Вид-во ХНРБЦ, 2008. Ч. I. С. 464–468.

25. Пілевич О. А. Розвиток соціальних компетенцій учнівської молоді. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: тези доп. звітн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29–30 берез. 2010 р.) / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН, 2010. С. 117–119.

АНОТАЦІЯ

Пілевич О. А. Формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту у вищих економічних закладах освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний авіаційний університет, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2018.

У дисертації охарактеризовано культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти як комплекс культурно-освітніх і психолого-дидактичних умов формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; визначено суть поняття «професійна культура майбутніх фахівців з фінансів і кредиту»; розроблено і обґрунтовано теоретичну модель як системоутворювальний чинник формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту; розроблено і впроваджено авторську методику поетапного формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту в культурно-освітньому середовищі коледжу.

Ключові слова: професійна культура, майбутній фахівець з фінансів і кредиту, культурно-освітнє середовище, педагогічний працівник, заклад вищої освіти, коледж, молодший спеціаліст.

АННОТАЦИЯ

Пилевич О. А. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту в высших экономических учебных заведениях. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный авиационный университет, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2018.

В диссертации охарактеризована культурно-образовательная среда высшего учебного заведения как комплекс культурно-образовательных и психолого-дидактических условий формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту; определена суть понятия «профессиональная культура будущих специалистов по финансам и кредиту»; разработана и обоснована теоретическая модель как системообразующий фактор профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту; разработана и внедрена методика поэтапного формирования профессиональной культуры будущих специалистов по финансам и кредиту в культурно-образовательной среде колледжа.

Ключевые слова: профессиональная культура, будущий специалист по финансам и кредиту, культурно-образовательная среда, педагогический работник, учреждение высшего образования, колледж, младший специалист.

SUMMARY

Pilvych O. A. Formation of professional culture of future specialists in finance and credit in higher educational establishments. – On the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of a candidate of pedagogical sciences in speciality 13.00.04 – theory and methodology of vocational education. – National Aviation University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2018.

The thesis deals with the professional training of future specialists in finance and credit in domestic and foreign higher educational establishments; the problem of formation of their professional culture in pedagogical theory and practice is revealed as well as the educational and cultural environment of the higher educational establishment as the dynamic subsystems of society are characterized. A set of interrelated cultural and educational conditions, grouped in sectors – cultural and educational, which, on the one hand, create the space for self-identification of the student's personality with respect to his own professional and cultural development in accordance with individual characteristics, needs and cultural preferences, and on the other – this is the space for conscious determination of the trajectory of professional and personal development, the transformation of the intellectual activity in the personal culture.

According to the results of the definitions' analysis, the essence of the concept "professional culture of future specialists in finance and credit" is defined as the multifactorial multifunctional quality system of the person with a high level of professional knowledge, abilities and skills, motivated to preserve and enhance the cultural memory of a socio-professional group that is capable of the development of a single field of financial activity, its organization and regulation, based on regulatory documents, effective interaction in the systems "human-human", "human-society" in the conditions of managing, to inherit a set of principles, methods, ways of communication with the observance of characteristic value orientations, the system of professional ethics and etiquette, which determines the behavior of the person in the professional environment.

On the basis of expert evaluation, the theoretical model of the professional culture of future specialists in finance and credit, which consists of interconnected and interconnected components, is substantiated and developed as follows: *personality-motivational* - acts as the regulator of human behavior in determining his or her educational objective and further professional activity; *mental-valuable* – combines the system of professional theoretical (basic concepts) and professional technological knowledge (methods, means and technologies used in the professional activities of financiers) with general-cultural competences; *activity-creative* – involves mastering the technological functions of future professional activities; realization of the creative component: originality of thinking, generation of new ideas, associativity, ingenuity, curiosity, creative problem solving, transformation, forecasting and so on, which will enhance innovation with the experience; *communicative-organizational* – is cross-cutting, that is, present in all operating actions of a specialist-financier, correlates with its production functions: financial, economic, accounting, organizational-productive, technical-informational, analytical, organizational, reflecting the ability to adapt in a professional environment; realization of professional activity on the basis of constant interaction in the team and with clients, which requires him communicative and organizational skills, developed oral speech in terms of domestic, socio-political and professional subjects.

The author's methodology for forming the professional culture of future specialists in finance and credit in the cultural and educational environment is presented in the paper, which in its turn combines the complex of forms, methods and technologies of organization of educational process in economic institutions of higher education, which makes possible the implementation of the content of components of future specialists' professional culture in finance and credit, establishing objective links between them and thus ensure the achievement of pedagogical goals and objectives. The effectiveness of the author's methodology for the formation of professional culture of future specialists in finance and credit in the cultural and educational environment has been experimentally tested and proved.

Key words: professional culture, future specialist in finance and credit, cultural and educational environment, pedagogue, higher education establishment, college, junior specialist.

Здано до друку 24.09.2018. Формат 60×90 1/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк. арк. 1,2.
Тираж 100 примірників. Замовлення № 728.

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
Віддруковано у друкарні Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016*

